

ЗДРАВΟΣЛОВНИ И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД

Подобряването на здравословните и безопасни условия на труд е важен въпрос за ЕС от 80-те години на XX век насам. Въвеждането на законодателство на европейско равнище определя минимални стандарти за защита на работниците, като същевременно дава възможност на държавите членки да запазват или да въвеждат по-строги мерки. С влизането в сила на Договора от Лисабон, Хартата на основните права на Европейския съюз стана правно обвързваща, като превърна политиката в областта на здравето и безопасността в още по-важна част от законодателството на ЕС.

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

Членове 91, 114, 115, 151, 153 и 352 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).

ЦЕЛИ

На основание член 153 от ДФЕС ЕС насърчава подобрения в работната среда чрез хармонизиране на условията на труд с цел закрила на здравето и безопасността на работниците. Във връзка с това на равнище ЕС са установени минимални изисквания, които позволяват на държавите членки, ако желаят, да въвеждат по-високо ниво на закрила на национално равнище. Съгласно Договора също така приетите директиви не трябва да налагат административни, финансови или правни ограничения, които да пречат на създаването и развитието на МСП.

ПОСТИЖЕНИЯ

А. Институционално развитие

Под егидата на Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС) са осъществени различни научноизследователски програми в областта на здравословните и безопасни условия на труд. Със създаването на ЕИО през 1957 г. нуждата от глобален подход към този въпрос става по-явна. Консултативният комитет по сигурността, хигиената и защитата на здравето на работното място е създаден през 1974 г., за да подпомага Комисията. За да се довърши изграждането на единния европейски пазар, бяха необходими минимални изисквания по отношение на безопасните и здравословни условия на труд. Това доведе до приемането на редица директиви като Директива 82/605/ЕЕС (заместена от [Директива 98/24/ЕО](#)) относно опазването от рискове,

свързани с метално олово, Директива 83/477/ЕИО (последно изменена от [Директива 2009/148/ЕО](#)) относно азбеста, и Директива 86/188/ЕИО (последно изменена от [Директива 2003/10/ЕО](#)) относно шума.

1. Единният европейски акт

С приемането на [Единния европейски акт](#) през 1987 г., здравословните и безопасни условия на труд бяха включени за първи път в Договора за ЕИО с член, установяващ минимални изисквания и позволяващ на Съвета да приема директиви за здравословните и безопасни условия на труд с квалифицирано мнозинство. Целите бяха: да се подобрят безопасните и здравословни условия на труд за работниците; да се хармонизират условията в работната среда; да се избегне „социален дъмпинг“ с напредъка в доизграждането на вътрешния пазар; както и да се предотврати преместването на дружества към райони с по-ниско равнище на закрила с цел получаване на конкурентно предимство.

2. Договор от Амстердам (1997 г.)

[Договорът от Амстердам](#) засили статута на въпросите, свързани със заетостта, като въведе глава, посветена на заетостта и социалното съгласие. За първи път директиви, определящи минимални изисквания в областта на здравословните и безопасни условия на труд, са приети както от Парламента, така и от Съвета чрез процедура на съвместно вземане на решение.

3. Приносът на Договора от Лисабон (2007 г.)

[Договорът от Лисабон](#) съдържа „социална клауза“, съгласно която социалните изисквания трябва да бъдат взети предвид в политиките на Съюза. С влизането в сила на Договора от Лисабон [Хартата на основните права на Европейския съюз](#) стана правно обвързваща за държавите членки, когато те прилагат правото на ЕС.

4. Европейски стълб на социалните права (2017 г.).

[Европейският стълб на социалните права](#), подписан от Съвета, Комисията и Европейския парламент през ноември 2017 г., определя 20 права и принципи, включително правото, залегнало в член 31 от Хартата на основните права, на условия на труд, които опазват здравето, сигурността и достойнството на работниците. Въпреки че сам по себе си той не е правно обвързващ, този стълб представлява пакет от законодателни и незадължителни мерки, който има за цел да ускори сближаването на условията на живот и труд в ЕС.

Б. Важни събития: Директиви и Европейската агенция за здравословни и безопасни условия на труд

1. Рамкова директива № 89/391/ЕИО и отделни директиви

Член 137 от Договора от Ница (понастоящем член 53 от ДФЕС) е основанието за усилията на ЕС за подобряване на работната среда с оглед на защита на здравето и безопасността на работниците. Приемането на [Рамковата директива № 89/391/ЕИО](#), която обръща целенасочено внимание на културата на превенция, беше важно събитие. То осигури превантивни мерки, информация, консултации, балансирано участие и обучение както за работници, така и за техните представители в публичния и частния сектор.

Рамковата директива не само създава основата за повече от 25 отделни директиви в различни области и за [Регламент \(ЕО\) № 2062/94](#) на Съвета за създаване на Европейска агенция за безопасност и здраве при работа, но също така оказва въздействие върху други законодателни актове относно наети чрез агенция за временна заетост работници и аспектите на работното време в различни директиви.

Отделните директиви включват следното:

- изискванията за безопасни и здравословни условия на работното място (89/654/ЕИО) и относно осигуряването на знаци за безопасност и/или здраве по време на работа (Директива № 92/58/ЕИО);
- използването на работно оборудване (Директива № 89/655/ЕИО, изменена с Директива № 2001/45/ЕО и Директива № 2009/104/ЕО); използването на лични предпазни средства (Директива № 89/656/ЕИО) и работа с екранно оборудване (Директива № 90/270/ЕИО), и ръчна обработка на товари (Директива № 90/269/ЕИО);
- Сектори: временни или подвижни строителни участъци (Директива № 92/57/ЕИО); отраслите, свързани с рудодобива (сондиране) (92/91/ЕИО; 92/104/ЕИО) и риболовни кораби 93/103/ЕО);
- Групи: бременни работнички и работнички родилки или кърмачки (Директива № 92/85/ЕИО); и за закрилата на младите хора на работното място (Директива № 94/33/ЕО);
- Агенти: рисковете, свързани с експозиция на канцерогенни (Директива № 90/394/ЕИО) и Директивата относно защитата на работниците от рискове, свързани с експозицията на канцерогени или мутагени по време на работа (Директива № 2004/37/ЕО); химичните агенти (Директива № 98/24/ЕО, изменена с Директива № 2000/39/ЕО и Директива 2009/161/ЕС); биологични агенти при работа (Директива № 2000/54/ЕО) и защита срещу опасностите, произтичащи от излагане на йонизиращо лъчение (Директива № 2013/59/Евратом за отмяна на предишни свързани директиви); защита на здравето и безопасността на работниците в потенциален риск от експлозивни атмосфери (Директива № 99/92/ЕО); експозицията на работниците на рискове, произтичащи от физически агенти (вибрации) (Директива № 2002/44/ЕО), шум (Директива № 2003/10/ЕО), електромагнитни полета (Директива № 2004/40/ЕО, изменена с Директива № 2013/35/ЕС) и изкуствени оптични лъчения (Директива № 2006/25/ЕО);
- Вещества: привеждане в съответствие на няколко директиви относно класификацията, етикетирането и опаковането на вещества и смеси (Директива № 2014/27/ЕС).

Актуализирането на [Директива № 2004/37/ЕО](#) относно защитата на работниците от рискове, свързани с експозицията на канцерогени или мутагени по време на работа се проточи няколко години. Една първа група от 13 вещества беше включена в [предложение от май 2016 г.](#), което беше окончателно прието през декември 2017 г. [Второ предложение](#) от януари 2017 г. , което извършва

преглед на граничните стойности за още 7 вещества, беше прието едва през януари 2019 г. след като Парламентът успя постигне включването в приложното поле на гранични стойности на професионалната експозиция за отработени газове от дизелови двигатели. [Трето предложение от април 2018 г.](#), което обхваща допълнителни 5 вещества, използвани в металургията, галваностегията, рудодобива, рециклирането, лабораториите и здравеопазването, беше в крайна сметка прието през юни 2019 г. като Директива 2019/983.

Споразуменията между социалните партньори, сключени в рамките на Социалния диалог, са друг начин за инициране на социално законодателство ([2.3.7.](#)). На 19 декември 2016 г. Съветът прие Директива (ЕС) 2017/159 за изпълнение на споразумението на социалните партньори за подобряване на условията на труд в сектора на рибарството, постигнато през 2013 г. Бяха необходими, обаче, повече от четири години, за да се приведе в действие подобно споразумение за сектора на фризьорските услуги. Причината беше извършването на преглед на цялото законодателство в областта на здравословните и безопасни условия на труд като част от програмата на Комисията за пригодност и резултатност на регулаторната рамка (REFIT).

2. Европейска агенция за безопасност и здраве при работа (EU-OSHA)

Европейската агенция за безопасност и здраве при работа е създадена през 1996 г. и се намира в Билбао. Целта ѝ е да поощрява споделянето на знания и информация, за да се подпомогне насърчаването на културата на превенция на риска. Тя разработи уебплатформата за [интерактивен онлайн инструмент за оценка на риска \(OiRA\)](#), която съдържа съдържаща благоприятни за МСП секторни инструменти за оценка на риска на всички езици, както и [електронния инструмент за опасните вещества](#), който предоставя специфични за всяко дружеството съвети относно опасни вещества и химични продукти и как да се прилагат добри практики и защитни мерки. През 2016 г. EU-OSHA завърши тригодишен [пилотен проект за здравето и безопасността на по-възрастните работници](#), който беше инициран от Комисията по искане на Европейския парламент. Освен това от 2000 г. насам Агенцията провежда ежегодни кампании за повишаване на осведомеността „Здравословни работни места“, които са посветени на различни теми в областта на здравето и безопасността, като последната е „Здравословни работни места — управление на опасни вещества“. Акцентът на кампанията за периода 2020—2022 г. е предотвратяването на свързаните с трудовата дейност мускулно-скелетни смущения (МСС). През 2015 г. тя завърши [преглед на успешните бенчмаркинг инициативи за здравословни и безопасни условия на труд, който даде възможност на организациите да сравняват взаимно своите процеси](#), свързани със здравословните и безопасни условия на труд.

В. Програми за действие на Общността и стратегии за здравословни и безопасни условия на труд

Между 1951 г. и 1997 г. действат научноизследователски програми на Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС) в областта на здравословните и безопасни условия на труд. Приетата през 2000 г. Европейска

социална програма допринесе за по-стратегически подход по въпроса на равнище ЕС. Впоследствие, Стратегията на Общността за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2002—2006 г. възприе глобален подход към благосъстоянието на работното място.

Стратегията на Общността за периода 2007—2012 г. беше съсредоточена върху превенцията. Нейната цел е постигане на непрекъснато намаляване на трудовите злополуки и професионалните заболявания в ЕС, в частност чрез определяне и прилагане на национални стратегии, подобряване и опростяване на действащото законодателство и подобряване на изпълнението на това законодателство чрез обмен на добри практики, кампании за повишаване на осведомеността и по-добра информация и обучение.

През юни 2014 г. Комисията публикува стратегическа рамка на ЕС за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2014—2020 г., която бе приета от Съвета през март 2015 г. Рамката има за цел справяне с три основни предизвикателства: да подобри и опрости съществуващите правила, да укрепи превенцията на професионалните заболявания, включително новите рискове, и да отчита застаряването на работната сила. Особено внимание се отделя на потребностите на микропредприятията и на малките предприятия. Освен това съобщението на Комисията от 2017 г. относно по-безопасни и по-здравословни работни места беше съсредоточено върху модернизирането на законодателството и политиката на ЕС в областта на здравословните и безопасни условия на труд. В него бяха предложени конкретни действия като борбата с рака, свързан с професионалната дейност. През декември 2019 г. Съветът прие заключения, в които прикани Комисията да очертае нова рамка на ЕС за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2021—2027 г.

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Парламентът често подчертава необходимостта от оптимална закрила на здравето и безопасността на работниците. Той е приел множество резолюции, с които призовава законодателството на ЕС да обхване всички аспекти, които пряко или косвено засягат физическото или психическото благосъстояние на работниците. Парламентът също така оказва съществено влияние върху директиви, които подобряват условията на труд. Той подкрепя Комисията в усилията ѝ за подобряване на предоставянето на информация на МСП. Според него работата трябва да се приспособява към способностите и нуждите на хората, а не обратно и работната среда следва да бъде развивана така, че да се отчитат в по-голяма степен специалните нужди на уязвимите работници. Парламентът настоятелно призовава Комисията да проучи нововъзникващите рискове, които не са обхванати от действащото законодателство, например излагането на наночастици, стрес, изтощение и насилие и тормоз на работното място.

По-специално Парламентът изигра ключова роля при приемането от страна на социалните партньори на Рамковото споразумение за превенция на нараняванията с остри предмети в сектора на здравеопазването и болниците, което беше приложено с [Директива № 2010/32/ЕС](#) на Съвета. Парламентът

призовава също така за подобрения в съществуващото законодателство за защитата на бременни работнички, както и за защитата на работниците от мускулно-скелетни смущения. Други основни искания включват създаването на директива, установяваща минимални стандарти за признаването на професионални заболявания, както и разширяването на обхвата на [рамковата Директива 89/391/ЕИО](#), така че да включва определени групи работници (като служители на въоръжените сили, самостоятелно заети лица, домашни помощници и надомно работещи).

През юни 2010 г., Парламентът отхвърли предложението на Комисията за изменение на директивата относно работното време на лицата, извършващи транспортни дейности в автомобилния транспорт, тъй като не прие изключването на самостоятелно заетите лица от приложното поле на директивата. В резултат Комисията оттегли своето предложение.

В своята резолюция от 25 ноември 2015 г. Парламентът, в отговор на приемането от страна на Комисията на Рамка за здравословни и безопасни условия на труд за периода 2014—2020 г., изрази съжаление, че не са поставени конкретни цели в рамката (например индикативни цели за намаляване на професионалните заболявания и трудовите злоупотреби). Той също така призова след междинния преглед през 2016 г. да бъдат включени по-конкретни законодателни и незаконодателни мерки.

В допълнение, през септември 2018 г. Парламентът прие резолюция относно начините за реинтеграция на работниците и служителите, възстановяващи се от наранявания и заболявания, чрез качествена заетост, която се основава на три стълба: превенция и ранна интервенция; завръщане на работа; и промяна в нагласите към реинтеграцията на работниците.

Освен че изменя предлаганото законодателство, извършва мониторинг и насърчава другите дейности на Комисията в областта на здравето и безопасността, Парламентът също така разглежда темата по далновиден начин, като проучва потенциалните нови рискове, свързани с технологичните иновации и съответните промени в организацията на работа.

[Aoife Kennedy / Stefan Schulz / Monika Szejna](#)
03/2020

